

CUPRINS

ABREVIERI.....	5
----------------	---

CAPITOLUL I

NOȚIUNI GENERALE DESPRE PROCLAMAREA EUROPEANĂ

A DREPTURILOR OMULUI.....	7
1. Consiliul Europei și proclamarea drepturilor omului	7
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	11
2.1. Organizarea și funcționarea Curții.....	12
2.2. Procedura în fața Curții.....	13
2.3. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului	16
3. Alte proceduri speciale	20
3.1. Măsurile provizorii	20
3.2. Procedura hotărârii pilot	22

CAPITOLUL II

NOȚIUNI GENERALE PRIVIND DREPTUL LA ACȚIUNE ÎN FAȚA CURȚII

EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI.....	26
1. Titularii acțiunii	26
2. Calitatea de victimă	26
3. Condițiile de admisibilitate.....	29
3.1. Generalități	29
3.2. Epuizarea căilor de recurs intern	30
3.3. Respectarea termenului de 6 luni (4 luni după intrarea în vigoare a Protocolului nr. 15).....	31
3.3.1. Data de la care începe să curgă termenul.....	32
3.4. Cererea să nu fie anonimă	33
3.5. Non bis in idem	33
3.5.1. Cererile redundante.....	33
3.5.2. Cererea să nu fi fost supusă unei alte jurisdicții internaționale	34
3.6. Cererea abuzivă	35
3.7. Incompatibilitatea cererii cu dispozițiile Convenției sau ale Proto­coalelor sale.....	35
3.8. Cererea să nu fie vădit nefondată	36
3.9. Criteriul prejudiciului minim (prejudiciul nesemnificativ)	37
4. Principii directoare și metode de interpretare	38
4.1. Aplicarea directă a Convenției	38
4.2. Principiul subsidiarității.....	38
4.3. Marja națională de apreciere.....	39
4.4. Caracterul efectiv al drepturilor garantate și interpretarea dinamică și evolutivă a prevederilor Convenției	39
4.5. Interpretarea autonomă a dispozițiilor Convenției	41

CAPITOLUL III

DREPTUL LA VIAȚĂ.....	42
Articolul 2. Dreptul la viață.....	42
1. Generalități	42
2. Titularii dreptului la viață. Persoanele care pot sesiza Curtea	43
3. Probleme speciale privind dreptul la viață. Limitele temporale ale dreptului la viață	44
4. Dreptul de a muri. Euthanasia. Moartea medical asistată.....	44
5. Obligațiile ce revin statelor în baza art. 2 din Convenție.....	45
5.1. Obligațiile pozitive	45
5.2. Obligația de prevenire.....	46
5.3. Obligația procedurală de a efectua o anchetă efectivă.....	50
6. Limitări ale dreptului la viață.....	52
6.1. Pedepsa capitală	53
6.2. Recurgerea la forța letală.....	54

CAPITOLUL IV

INTERZICEREA TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR

INUMANE SAU DEGRADANTE	56
Articolul 3. Interzicerea torturii.....	56
1. Noțiune și caracterizare	56
2. Nivelul de gravitate.....	57
3. Tortura	58
4. Tratamentele inumane	59
5. Pedepse inumane sau degradante.....	63
6. Tratamentele degradante.....	64
7. Sarcina probei în caz de tortură, tratamente inumane sau degradante	68
8. Obligațiile autorităților statale ce decurg din art. 3.....	68
8.1. Obligația de a preveni actele contrare art. 3	69
8.2. Obligația de a efectua o anchetă efectivă.....	69
9. Comitetul pentru Prevenirea Torturii.....	71
9.1. Constatările Comitetului pentru Prevenirea Torturii privind România	72

CAPITOLUL V

INTERZICEREA SCLAVIEI ȘI A MUNCII FORȚATE.....

Articolul 4. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate	75
1. Noțiuni generale.....	75
2. Interzicerea sclaviei și a aservirii.....	76
2.1. Sclavia și aservirea. Noțiune.....	76
3. Interdicția muncii forțate sau obligatorii	76
4. Traficul de ființe umane.....	77
5. Obligații pozitive	78
6. Limite ale noțiunilor de „muncă forțată sau obligatorie”	78

CAPITOLUL VI

DREPTUL LA LIBERTATE ȘI LA SIGURANȚĂ	81
Articolul 5. Dreptul la libertate și la siguranță	81
1. Noțiune și caracterizare	82
2. Privarea de libertate	82
3. Privarea de libertate licită (regularitatea detenției).....	84
4. Privările de libertate permise de art. 5 par. 1 din Convenție	86
5. Garanțiile persoanelor private de libertate.....	94
5.1. Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării	95
5.2. Dreptul de a fi prezentat în fața unui magistrat	96
5.3. Dreptul persoanei private de libertate la un „recurs” în fața unui tribunal	102
5.4. Dreptul la reparație în caz de detenție ilegală.....	103

CAPITOLUL VII

DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL	105
Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil.....	105
1. Noțiune și caracterizare	105
2. Domeniul de aplicare.....	106
3. Beneficiarii garanțiilor prevăzute de art. 6 par. 1	106
4. Instanțele în fața cărora se aplică art. 6.....	106
4.1. Drepturile și obligațiile cu caracter civil	107
4.1.1. Noțiunea de „contestație ce poartă asupra”	107
4.1.2. Noțiunea de „drepturi și obligații”.....	107
4.1.3. Noțiunea „cu caracter civil”.....	108
4.2. Noțiunea de „acuzăție în materie penală”	113
4.2.1. Noțiunea de „acuzăție”	113
4.2.2. Noțiunea de „materie penală”	113
5. Garanțiile procesului echitabil.....	116
5.1. Dreptul de acces la instanță	116
5.1.1. Exigențele dreptului de acces la instanță.....	117
5.1.2. Dreptul de acces la instanță – drept concret și efectiv	117
5.1.3. Renunțarea la accesul la justiție.....	120
5.1.4. Limitări legitime	120
5.2. Garanții privitoare la instanță	121
5.2.1. Dreptul la un tribunal independent, imparțial și stabilit prin lege	121
5.3. Garanțiile procedurale	127
5.3.1. Dreptul la un proces echitabil	127
5.3.2. Egalitatea armelor și contradictorialitatea	127
5.4. Publicitatea procesului.....	130
5.5. Termenul rezonabil (durata procedurii).....	132
5.5.1. Determinarea duratei procedurii	132
5.5.2. Aprecierea termenului rezonabil.....	134
5.5.3. Dreptul la un recurs intern	136
5.6. Prezumția de nevinovăție.....	136
5.7. Administrarea probelor.....	139

5.7.1. Martorii	139
5.7.2. Expertizele	140
5.7.3. Folosirea martorilor anonimi și a agenților provocatori	140
5.7.4. Probele ilegale	141
5.8. Motivarea hotărârilor judecătorești.....	142
5.9. Dreptul de a compărea personal în instanță	142
5.10. Dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina.....	143
5.11. Alte probleme legate de judecarea echitabilă a unei cauze.....	145
6. Garanții specifice acordate acuzatului într-un proces penal	145
6.1. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației	145
6.2. Dreptul persoanei acuzate de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării	146
6.3. Dreptul la apărare	148
6.3.1. Dreptul de a se apăra singur.....	148
6.3.2. Dreptul de a fi asistat de un avocat ales.....	149
6.3.3. Dreptul la asistență gratuită	150
6.4. Dreptul acuzatului de a interoga martorii din proces.....	151
6.4.1. Dreptul de a pune întrebări martorilor acuzării.....	151
6.4.2. Dreptul de a cita și de a audia martorii apărării	153
6.5. Dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret.....	154

CAPITOLUL VIII

NICIO PEDEAPSĂ FĂRĂ LEGE	155
Articolul 7. Nicio pedeapsă fără lege.....	155
1. Noțiune și caracterizare	155
2. Legalitatea infracțiunilor și a pedepselor.....	160
3. Neretroactivitatea legii penale	160
4. Excepție de la principiul neretroactivității legii penale: aplicarea legii penale mai favorabile	162

CAPITOLUL IX

DREPTUL LA VIAȚĂ PRIVATĂ	163
Articolul 8. Dreptul la respectarea vieții private și de familie	163
1. Noțiune și caracterizare	163
2. Viața privată.....	164
2.1. Dreptul la viață privată personală	164
2.2. Dreptul la viață privată socială	172
2.3. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos	172
3. Dreptul la viață de familie	174
4. Dreptul la domiciliu	180
5. Respectarea dreptului la corespondență.....	182
6. Ingerința în exercitarea drepturilor garantate de art. 8 din Convenție	183
6.1. Condițiile ingerinței	184

CAPITOLUL X

LIBERTATEA DE GÂNDIRE, DE CONȘTIINȚĂ ȘI DE RELIGIE.....189

Articolul 9. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie.....189

1. Noțiune și caracterizare189
2. Titularii drepturilor prevăzute de art. 9.....189
3. Libertatea de gândire190
4. Libertatea de conștiință.....190
5. Libertatea religioasă191
6. Raportul dintre religie și stat192
7. Relațiile dintre cult și membrii săi.....193
8. Libertatea de manifestare a religiei și a convingerilor religioase193
9. Aplicații practice.....194
10. Limite ale drepturilor prevăzute de art. 9195

CAPITOLUL XI

LIBERTATEA DE EXPRIMARE197

Articolul 10. Libertatea de exprimare.....197

1. Noțiune și caracterizare197
2. Libertatea de opinie198
3. Libertatea de informare198
4. Domeniul de aplicare al art. 10.....199
5. Libertatea de exprimare și presa199
6. Regimul de autorizare.....200
7. Îndatoriri și responsabilități201
8. Protecția surselor202
9. Libertatea de exprimare și Internetul202
10. Libertatea de exprimare și dezbateră politică204
11. Libertatea de exprimare și funcționarea justiției205
12. Obligațiile statelor în baza art. 10.....206
13. Limitele libertății de exprimare207
 - 13.1. Noțiunea de ingerință.....207
 - 13.2. Ingerința să fie prevăzută de lege208
 - 13.3. Ingerința să urmărească un scop legitim.....209
 - 13.4. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică210
 - 13.5. Proporționalitatea ingerinței210

CAPITOLUL XII

DREPTUL LA LIBERTATEA DE ÎNTRUNIRE ȘI DE ASOCIERE215

Articolul 11. Libertatea de întrunire și de asociere.....215

1. Noțiuni introductive.....215
2. Libertatea de întrunire216
3. Obligațiile statelor în baza art. 11.....217
4. Libertatea de asociere218
 - 4.1. Noțiuni218
 - 4.2. Aplicații practice – Tipologii specifice de asociații.....218

5. Libertatea sindicală.....	220
5.1. Dreptul la grevă	222
5.2. Restricții ale dreptului la greva privind anumite categorii profesionale.....	222
6. Limitări ale drepturilor prevăzute de art. 11	224
6.1. Restricții aduse libertății de întrunire.....	224
6.2. Restricții privind libertatea de asociere	225
CAPITOLUL XIII	
DREPTUL LA CĂSĂTORIE.....	226
Articolul 12. Dreptul la căsătorie.....	226
1. Noțiuni generale.....	226
2. Dreptul la căsătorie	226
2.1. Titularii dreptului la căsătorie.....	226
2.2. Divorțul.....	227
3. Dreptul de a întemeia o familie.....	228
4. Limitări ale dreptului la căsătorie	228
5. Egalitatea între soți. Caracterizare și aplicații practice	229
CAPITOLUL XIV	
DREPTUL LA UN RECURS EFECTIV	231
Articolul 13. Dreptul la un remediu efectiv	231
1. Noțiune și caracterizare	231
2. Natura juridică a dreptului la un recurs efectiv.....	232
3. Condițiile exercitării dreptului la un recurs efectiv	233
3.1. Caracterul efectiv al unui recurs	233
3.2. Noțiunea de „instanță națională”	234
3.3. Noțiunea de „încălcare serioasă și legitimă”	235
4. Domeniul de aplicabilitate al art. 13	236
5. Corelația dintre dreptul prevăzut de art. 13 și alte drepturi prevăzute de Convenție.....	237
5.1. Corelația dintre art. 13 și art. 2 din Convenție.....	237
5.2. Corelația dintre art. 13 și art. 3 din Convenție.....	238
5.3. Art. 13 raportat la art. 5 din Convenție	240
5.4. Art. 13 raportat la art. 6 din Convenție	240
5.5. Art. 13 raportat la art. 8 din Convenție	241
CAPITOLUL XV	
DREPTUL LA NEDISCRIMINARE.....	243
Articolul 14. Interzicerea discriminării.....	243
1. Noțiune și caracterizare	243
2. Motivele de discriminare	244
3. Condițiile discriminării	244
4. Extinderea protecției art. 14.....	247
5. Protocolul nr. 12 adițional la Convenție	248

CAPITOLUL XVI

DEROGAREA ÎN CAZ DE STARE DE URGENȚĂ250

Articolul 15. Derogarea în caz de stare de urgență.....250

1. Noțiune și caracterizare250
2. Cazurile de autorizare a măsurilor derogatorii251
3. Caracterul de necesitate al măsurii derogatorii.....252
4. Obiectul măsurilor derogatorii.....254
5. Condițiile de formă ale măsurilor derogatorii254
6. Pandemia SARS COV 2 și situația României255

CAPITOLUL XVII

DREPTUL DE PROPRIETATE257

Articolul 1 din primul protocol adițional. Protecția proprietății.....257

1. Noțiuni generale257
2. Noțiunea de „bun”258
 - 2.1. Noțiunea de „speranță legitimă”259
 - 2.2. Aplicații practice.....259
 - 2.2.1. Speranța legitimă bazată pe un act juridic260
 - 2.2.2. Speranța legitimă bazată pe o prevedere legală260
 - 2.2.3. Jurisprudența instanțelor ca bază a speranței legitime260
3. Limitări ale dreptului de proprietate261
4. Privarea de proprietate262
 - 4.1. Condițiile privării de proprietate263
 - 4.1.1. Privarea de proprietate trebuie să fie prevăzută de lege (legalitatea privării de proprietate)263
 - 4.1.2. Privarea de proprietate să fie făcută pentru un interes de utilitate publică263
 - 4.1.3. Privarea de proprietate să fie conformă normelor de drept internațional264
 - 4.1.4. Acordarea unei indemnizații.....264
5. Exercitarea folosinței bunurilor conform interesului general265
6. Proportionalitatea266
7. Restituirea bunurilor preluate de fostele state totalitare267

CAPITOLUL XVIII

DREPTUL LA INSTRUIRE269

Articolul 2 din primul protocol. Dreptul la instruire269

1. Dreptul la instruire – generalități, titulari, conținut269
2. Limitarea dreptului la instruire270
 - 2.1. Limitări în funcție de limbă270
 - 2.2. Normele și examenul de admitere270
 - 2.3. Taxele de școlarizare271
 - 2.4. Limitări referitoare la naționalitate271
 - 2.5. Limitări legate de eventuale probleme judiciare.....271
 - 2.6. Limitări ce decurg din sancțiuni disciplinare.....272

2.7. Limitări ce au ca scop protejarea sănătății.....	272
3. Dreptul părinților la respectarea convingerilor lor religioase și filozofice în educația copiilor lor	272
4. Aplicații practice.....	273
CAPITOLUL XIX	
DREPTUL LA ALEGERI LIBERE.....	274
Articolul 3 din primul protocol. Dreptul la alegeri libere.....	274
1. Reglementare și caracterizare	274
2. Domeniul de aplicabilitate	275
3. Dreptul de vot (Dreptul de alege). Limite.....	276
4. Dreptul de a fi ales și dreptul de a-și exercita mandatul. Limite	278
CAPITOLUL XX	
LIBERTATEA DE CIRCULAȚIE.....	281
Articolul 2 din protocolul nr. 4. Libertatea de circulație	281
1. Noțiuni și reglementare	281
2. Conținutul libertății de circulație	282
2.1. Dreptul la liberă circulație în interiorul unui stat.....	282
2.2. Dreptul de a-și alege reședința	282
2.3. Dreptul de a părăsi un stat.....	283
3. Limitări ale libertății de circulație	283
CAPITOLUL XXI	
INTERZICEREA EXPULZĂRII PROPRIILOR CETĂȚENI	287
Articolul 3 din protocolul nr. 4. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni.....	287
1. Noțiuni și caracterizare	287
2. Aplicații practice.....	288
CAPITOLUL XXII	
INTERZICEREA EXPULZĂRILOR COLECTIVE DE STRĂINI	289
Articolul 4 din protocolul nr. 4. Interzicerea expulzărilor colective de străini	
Expulzările colective de străini sunt interzise.....	289
1. Terminologie și caracterizare.....	289
1.1. Noțiunea de „expulzare colectivă”	289
1.2. Noțiunea de „străini” și domeniul de aplicare	290
2. Aplicații practice.....	291
CAPITOLUL XXIII	
GARANȚIILE PROCEDURALE ÎN CAZUL EXPULZĂRII DE STRĂINI	294
Articolul 1 din protocolul nr. 7. Garanțiile procedurale în cazul expulzărilor de străini	294
1. Noțiuni generale.....	294
2. Noțiunea de străini care „își au reședința în mod legal”	295
3. Noțiunea de „expulzare”	296

4. Garanțiile aplicabile.....	296
5. Excepții și limitări ale acestor garanții	298
CAPITOLUL XXIV	
DREPTUL DE A NU FI JUDECAT SAU PEDEPSIT DE DOUĂ ORI	
(<i>NON BIS IN IDEM</i>)	299
Articolul 4 din protocolul nr. 7. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori.....	299
1. Reglementare.....	299
2. Condițiile ce trebuie îndeplinite de principiul <i>non bis in idem</i>	300
2.1. Cele două proceduri trebuie să fie de natură „penală”.....	300
2.2. Cele două proceduri trebuie să vizeze aceeași infracțiune (elementul „idem”)	302
2.3. Dacă există repetarea aceleiași proceduri (elementul „bis”)	304
2.4. Cele două proceduri penale trebuie să fie desfășurate de autoritățile aceluiași stat (teritorialitatea procedurilor).....	307
ANEXE	
CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE	308
CONVENȚIA EUROPEANĂ PENTRU PREVENIREA TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE	341
BIBLIOGRAFIE	349